

BOXHOLMS KOMMUN

Avfallsplan för förebyggande och hantering av avfall

Boxholms kommun

Boxholms kommun 2025-2035

Antagen av : Kommunfullmäktige

Datum: 2024-11-11 §122

Dokumentet gäller för: Boxholms kommun

Dokumentet gäller till och med: 2035, med revidering minst vart fjärde år.

Förord

Denna avfallsplan för Boxholms kommun har tagits fram under år 2023–2024. Arbetet har genomförts under ledning av Boxholmsteknik med stöd av Miljö & Avfallsbyrån.

Projektgruppen har utgjorts av följande personer:

Dennis Allvin, VA/Avfallschef, Boxholmsteknik

Sandra Lindblom, projektledare, Miljö & Avfallsbyrån

Louise Sörme, handläggare, Miljö & Avfallsbyrån

Styrgrupp för projektet har utgjorts av:

Claes Sjöskvist, Kommunstyrelsens ordförande

Kjell-Åke Trygg/Hans Sjögren, Samhällsbyggnadsnämndens ordförande

Linda Hammarström/Fredrik Svaton/Henrik Remmerfelt, Kommundirektör

Håkan Jonsson, Samhällsbyggnadschef

Jenny Asp-Andersson, Miljöchef

Fredrik Noaksson, Boxholmshus

Sammanfattning

Avfallsplanen är hela kommunens styrande dokument för förebyggande och hantering av avfall. Planen skapar möjligheter att spara resurser och ska bidra till att Boxholm tar klivet till de högsta stegen i avfallshierarkin; återbruk och förebyggande av avfall.

Denna avfallsplan har tagits fram av Boxholms kommun med stöd av en extern konsult (Miljö & Avfallsbyrån).

Syftet med Boxholms avfallsplan är att:

- bidra till en hållbar resursanvändning där avfall förebyggs och att avfall ska ses som en resurs,
- skapa ett brett engagemang för miljöfrågor och inspirera till handlingar som bidrar till avfallsplanens mål, samt
- uppfylla nuvarande lagkrav kring avfallsplanering.

Alla som lever och verkar i Boxholms kommun omfattas av avfallsplanen. Kommunens verksamhet ska också vara ett gott exempel och föredöme när det gäller att förebygga och hantera avfall.

Målen i avfallsplanen utgår från bland annat de nationella miljökvalitetsmålen, de globala hållbarhetsmålen, aktuell lagstiftning, kommunernas översiktsplan samt behov och önskemål i diskussioner i projektgruppen och i workshops

Avfallsplanen innehåller tre övergripande mål:

1. Minska avfallsmängderna – återbruka och på andra sätt förebygga att avfall uppkommer
2. Öka återvinningen – bättre sortering, insamling och behandling av avfall
3. Minska spridningen av farliga ämnen – nedskräpning, gamla deponier, farligt avfall, kemikalier

Till dessa hör ett antal delmål och stort antal aktiviteter för att nå dessa mål. För varje delmål finns ett måttetal och ett målvärde vid ett visst år. För varje aktivitet finns en tydlig tidplan, tydligt ansvar och hur mycket resurser som krävs för aktiviteten. Respektive förvaltningschef eller VD ansvarar för att aktiviteterna genomförs.

Avfallsplanen kommer följas upp varje år i samband med budgetarbetet och en större översyn görs vart fjärde år. Kommunestyrelsen samordnar uppföljningen och utser ansvarig för den större översynen.

Innehåll

1	INLEDNING	6
1.1	Bakgrund och syfte	6
1.2	Ansvar för avfallsfrågor	6
1.3	Organisation för framtagande av avfallsplanen	8
1.4	Genomfört samråd	8
2	MÅL OCH AKTIVITETER	9
2.1	Bakgrund till mål och aktiviteter.....	9
2.1.1	Illegal avfallshantering.....	11
2.2	Målstruktur och läsanvisning.....	11
2.3	Övergripande mål 1: Minska avfallsmängderna – återbruka och på andra sätt förebygga att avfall uppkommer.....	12
2.4	Övergripande mål 2: Öka återvinningen – bättre sortering, insamling och behandling av avfall	13
2.5	Övergripande mål 3: Minska spridningen av farliga ämnen – nedskräpning, gamla deponier, farligt avfall, kemikalier, transporter m.m.	15
3	STYRMEDEL	16
3.1	Avfallsföreskrifter	16
3.2	Avfallstaxa	16
3.3	Kommunens budget	17
3.4	Kommunikation.....	17
3.5	Upphandling.....	18
3.6	Fysisk planering.....	18
3.7	Tillsyn	19
4	GENOMFÖRANDE OCH UPPFÖLJNING	20
5	KONSEKVENSER AV AVFALLSPANEN	21
5.1	Miljömässiga konsekvenser.....	21
5.2	Ekonomiska konsekvenser	21
5.3	Sociala konsekvenser.....	22
6	FRAMTIDA AVFALLSHANTERING OCH AVFALLSFLÖDEN.....	23
6.1	Utvecklingstendenser	23
6.2	Behov av insamlingsystem och anläggningar	23

Bilagor

Bilaga 1 *Nulägesbeskrivning*

Bilaga 2 *Uppföljning av tidigare avfallsplan*

Bilaga 3 *Nedlagda deponier*

Bilaga 4 *Miljöbedömning (MKB) av avfallsplanen*

1 Inledning

1.1 Bakgrund och syfte

Varje kommun ska enligt 15 kap 41 § Miljöbalken ha en renhållningsordning som innehåller dels en avfallsplan, dels de föreskrifter om hantering av avfall som gäller för kommunen. Avfallsplanen är *hela kommunens strategiska dokument för förebyggande och hantering av avfall*. Enligt 9 kap 8 § Avfallsförordningen (2020:614) ska avfallsplanen ses över minst vart fjärde år och revideras vid behov.

Syftet med denna avfallsplan är att:

- bidra till en hållbar resursanvändning där avfall förebyggs och att avfall ska ses som en resurs
- skapa ett brett engagemang för miljöfrågor och inspirera till handlingar som bidrar till avfallsplanens mål
- uppfylla nuvarande lagkrav kring avfallsplanering

Avfallsplanens fokus ligger på avfall som kommunen har rådighet över, antingen genom Boxholmsteknik som ansvarar för det avfall som uppkommer hos hushåll och visst avfall från verksamheter, eller genom att kommunen som verksamhetsutövare ansvarar för det avfall som uppkommer inom verksamheterna. Uppgifter avseende övriga avfallsslag och anläggningar redovisas översiktligt, i enlighet med Naturvårdsverkets föreskrifter om avfallsplaner. Övergripande mål bör alla berörda aktörer i kommunen arbeta efter, medan delmål och aktiviteter främst avser de avfallsslag som kommunen på olika sätt har rådighet över.

1.2 Ansvar för avfallsfrågor

I Sverige har kommunerna ett stort ansvar för avfallshanteringen. Det är dock många fler aktörer som har ansvar då det gäller olika delar av förebyggande och hantering av avfall. Även inom kommunen är det många olika aktörer som bidrar på olika sätt.

Avfallslämnarens ansvar regleras i Miljöbalken och i de lokala avfallsföreskrifterna. Avfallslämnare kan vara hushåll och verksamheter som ska se till att avfallet sorteras och lämnas på rätt sätt till de insamlingssystem som tillhandahålls. Fastighetsägare ska se till att det finns utrymme för avfallshanteringen. Verksamhetsutövare som anlitar entreprenör för sitt verksamhetsavfall ska försäkra sig om att mottagaren har korrekta tillstånd etc.

Kommunens avfallsorganisation, Boxholmsteknik, ansvarar för att avfall under kommunalt ansvar tas omhand. Detta regleras i Miljöbalken. Avfall under kommunalt ansvar innefattar dels avfall som uppkommer hos hushållen, dels liknande avfall från verksamheter. Exempel på avfall under kommunalt ansvar är mat- och restavfall, returpapper, uttjänta möbler samt slam från enskilda avloppsanläggningar. Sedan 1 januari 2024 har kommunerna även insamlingsansvar för förpackningsavfall från hushåll, medan producenterna fortfarande ansvarar för återvinningen av dessa.

Kommunens skattefinansierade organisation har andra ansvarsområden inom avfallshanteringen:

Som verksamhetsutövare ansvarar kommunen för det verksamhetsavfall som uppstår i kommunala verksamheter, exempelvis gatudrift, reningsverk, fastighetsförvaltning och parkförvaltning.

Kommunen ansvarar också för nedskräpningsfrågor, vilket till exempel innefattar att tillhandahålla papperskorgar på allmänna platser samt gatuhållning, förutom platser längs större vägar som i stället faller under Trafikverkets ansvar.

Som fastighetsägare är kommunen ansvarig för äldre nedlagda deponier eller soptippar som idag klassas som förorenade områden.

Miljönämnden ansvarar som tillsynsmyndighet bland annat för att följa upp att såväl invånare som verksamheter inom kommunen följer gällande lagstiftning om avfallshandling. Nämndens arbete är delvis skattefinansierat och delvis finansierat av avgifter som tas ut för handläggning.

Figuren nedan illustrerar kommunfullmäktiges övergripande ansvar och de olika lagstiftningar som reglerar kommunens avfallshandling.

Figur 1. Kommunens ansvarsområden i avfallsfrågor. Bild: Avfall Sverige.

Producenter av vissa produkter ansvarar för att det avfall som uppstår då produkten kasseras kan samlas in och forslas bort samt att materialet återvinns och/eller att energin i materialet tas tillvara. Hanteringen finansieras genom en avgift som läggs på varan då den säljs. Systemet förutsätter att konsumenterna sorterar ut produkterna och lämnar dem till de insamlingssystem som producenterna eller kommunen erbjuder.

Syftet med producentansvaret är att styra mot produkter som är mer resurssnåla och lättare att återvinna eller återanvända och som inte innehåller farliga ämnen. Producentansvar finns i Sverige för bland annat förpackningar (papper, plast, metall, glas), batterier, glödlampor, el-produkter, bilar, däck samt läkemedel.

Avfallsbehandlare kan vara både offentliga och privata aktörer som tar hand om materialet genom exempelvis materialåtervinning, rötning, förbränning eller deponering.

1.3 Organisation för framtagande av avfallsplanen

Boxholmsteknik fick uppdraget av Boxholms kommun att leda arbetet med att ta fram en ny avfallsplan och att handla upp det stöd som behövdes. Miljö & Avfallsbyrån har deltagit i arbetet med såväl projektledning som framtagande av texter och dialog med olika intressenter.

Projektgruppen har bestått av VA- och avfallschef Dennis Allvin från Boxholmsteknik samt Sandra Lindblom och Louise Sörme på Miljö & Avfallsbyrån.

Arbetet har följts och styrts av en styrgrupp bestående av

Claes Sjökvist	Kommunstyrelsens ordförande
Kjell-Åke Trygg/Hans Sjögren	Samhällsbyggnadsnämndens ordförande
Linda Hammarström/ Fredrik Svaton	Kommundirektör
Håkan Jonsson	Samhällsbyggnadschef
Jenny Asp-Andersson	Miljöchef
Fredrik Noaksson	Boxholmshus

I övrigt har avstämning skett med berörda aktörer efter behov (se även 1.4 Genomfört samråd nedan).

1.4 Genomfört samråd

En viktig del i arbetet med framtagande av avfallsplanen har varit att samråda om mål och åtgärder med berörda aktörer och att fånga upp önskemål och erfarenheter utifrån olika perspektiv. Då projektgruppen var liten och saknade deltagare från andra delar av kommunen har avstämningar med styrgruppen varit centrala för att förankra planen i den kommunala organisationen i övrigt.

Ett brett samråd har skett genom bland annat politisk förankring i kommunen och en workshop där olika kommunala funktioner var inbjudna. Vid workshopen diskuterades framför allt kommunens ambitioner och möjligheter inom resursbesparing och hur detta kunde omsättas i mål och aktiviteter för avfallsplanen.

Samråden omfattade även lagstadgad utställning enligt Miljöbalken, vilket genomfördes under perioden 25 juni – 15 september 2024. Utställningen annonserades på kommunens hemsida där också handlingarna fanns tillgängliga digitalt. Planen ställdes även ut fysiskt i entrén till kommunhuset. Annons om samrådet gick ut i Östgötatidningen, en gratistidning som delas ut till kommunens alla hushåll, samt i Östgöta Correspondenten. Även kommunens kanaler övriga kanaler, t.ex. sociala media, användes för att nå ut med avfallsplanen.

Samråd skedde även genom utskick till alla berörda politiska nämnder och styrelser, berörda kommunala verksamheter och bolag, Länsstyrelsen, mottagare av avfall från kommunen, samt större fastighetsägare och bostadsbolag, företag och organisationer/föreningar.

2 Mål och aktiviteter

2.1 Bakgrund till mål och aktiviteter

Grundläggande vid framtagande av mål och åtgärder i avfallsplanen för Boxholms kommun är att mål, delmål och aktiviteter ska bidra till ett mer hållbart samhälle där användning av resurser och hantering av avfall bygger på principer om cirkulär ekonomi. Dessa principer innebär att avfall förebyggs, att resurser som har tagits i anspråk används på ett så effektivt och hållbart sätt som möjligt och att avfall som uppstår, så långt som det är möjligt, återvinns.

Cirkulär ekonomi handlar om att samhället, för att hindra allvarlig resursbrist, måste använda fysiska resurser smartare. Miljöproblemen med dagens linjära resursförbrukning är väl kända men i en cirkulär ekonomi lyfts även ekonomiska aspekter in. Cirkulär ekonomi är grundläggande för FN:s hållbarhetsmål (Agenda 2030) och EU arbetar också aktivt för en mer cirkulär ekonomi enligt en särskild handlingsplan.

Mål och åtgärder i denna avfallsplan utgår från:

- Avfallshierarkin. Avfallsplanen bygger på prioriteringar som anges i EU:s avfallshierarki och Miljöbalken, det vill säga att man i första hand bör förebygga uppkomsten av avfall, i andra hand återanvända produkter, i tredje hand återvinna material, i fjärde hand utvinna energi och bara som sista utväg deponera.
- Ny översiktsplan; framtagande sker parallellt med denna nya avfallsplan, och den kommer att ha ett tydligt hållbarhetsfokus
- Uppföljning av mål enligt tidigare avfallsplan för Boxholm, Tranås och Mjölby för åren 2012-2017, se bilaga 2.
- Regionala mål och strategier (som t.ex. Energi- och klimatstrategi för Östergötland). Där finns t.ex. ett mål att Östergötland ska vara klimatneutralt år 2045 och att mängden mat- och restavfall ska vara max 150 kg per person och år år 2025.
- De nationella miljökvalitetsmålen och etappmålen. Riksdagen har beslutat om 16 nationella miljökvalitetsmål. Av dessa berörs avfallshanteringen främst av målen:
 - * God bebyggd miljö
 - * Giftfri miljö
 - * Begränsad klimatpåverkan

Till de nationella miljökvalitetsmålen hör 17 etappmål¹ som har beslutats av regeringen. Av dessa berörs avfallshantering och förebyggande av avfall främst av följande etappmål (text ibland omarbetad och förenklad):

- * Mer bygg- och rivningsavfall materialåtervinns och förbereds för återanvändning till 2025 (minst 70 vikt-%).

¹ [Etappmålen - Sveriges miljömål \(sverigesmiljomal.se\)](https://www.sverigesmiljomal.se)

- *Öka andelen kommunalt avfall som materialåtervinns och förbereds för återanvändning (minst 55 vikt-% 2025, 60 vikt-% 2030 och 65 vikt-% 2035).
- *Matsvinnet ska minska så att det sammanlagda livsmedelsavfallet minskar med minst 20 viktsprocent per capita från 2020 till 2025.
- *Ökad andel återanvändbara förpackningar med minst 29 % till 2026 och minst 30 % till år 2030.

- Lag om att det blir krav på fastighetsnära insamling av förpackningar och returpapper från 1 jan 2027.
- Mål och bestämmelser enligt EU:s direktiv om avfallshantering och cirkulär ekonomi, exempelvis:
 - *Mål om förberedelse för återanvändning eller återvinning av kommunalt avfall (implementerat i det svenska miljömålssystemet genom ovan nämnda etappmål).
 - *Mängden matsvinn ska minska med 30 % till 2025 och 50 % till 2030.
 - *Krav på separat insamling av textilavfall och farligt avfall till 2025.
- EU:s klimatmål om minskade växthusgasutsläpp, minskad energiförbrukning och mer förnybara bränslen.
- FN:s globala hållbarhetsmål enligt Agenda 2030. Agenda 2030 för hållbar utveckling antogs i september 2015 av FN:s generalförsamling och består av 17 mål och 196 delmål. I december 2020 antog riksdagen en inriktning för arbetet med genomförandet av Agenda 2030 och de globala målen för en hållbar utveckling. Följande utvalda delmål (med numrering enligt FN:s lista över mål) är särskilt väsentliga för denna avfallsplan:
 - *11 Hållbara städer och samhällen
 - **11.6 Minska städernas miljöpåverkan: Till 2030 minska städernas negativa miljöpåverkan per person, bland annat genom att ägna särskild uppmärksamhet åt luftkvalitet samt hantering av kommunalt och annat avfall.
 - *12 Hållbar konsumtion och produktion
 - **12.3 Minska matsvinnet: Till 2030 halvera det globala matsvinnet per person i butik- och konsumentledet, och minska matsvinnet längs hela livsmedelskedjan, även förlusterna efter skörd.
 - **12.5 Minska avfallsmängden: Till 2030 väsentligt minska mängden avfall genom åtgärder för att förebygga, minska, återanvända och återvinna avfall.

Målen i avfallsplanen avser främst förebyggande och hantering av avfall som kommunen ansvarar för, innefattande både avfall inom kommunalt ansvar för avfallshantering och avfall som uppstår i kommunal verksamhet. Vissa mål kan även vara tillämpliga för annat avfall i den utsträckning kommunen kan påverka detta genom olika kommunala styrmedel, såsom tillsyn och fysisk planering. Kommunen kan även genom exempelvis dialog med olika aktörer påverka hanteringen av avfallslag som inte ingår i det kommunala ansvaret – såsom industriavfall – vilket kan bidra till att avfallsplanens mål och övriga samhällliga miljömål nås.

2.1.1 Illegal avfallshantering

Avfall av olika slag är tyvärr föremål för omfattande illegal hantering globalt, något som även tas upp i den nya nationella avfallsplanen (Avfall i ett cirkulärt samhälle, Nationell Avfallsplan 2024-2030, som väntas antas under hösten 2024). För att komma tillrätta med de problemen behövs tvärssektoriella samarbeten mellan olika myndigheter och inom kommunen, inklusive bland andra tillsynsmyndigheten, funktionen för brottsförebyggande arbete, näringslivskontoret och upphandling. Inga specifika mål eller aktiviteter har satts för att motverka illegal avfallshantering inom Boxholms kommun men frågan kommer ändå behöva hanteras. Stöd finns att få bland annat på Naturvårdsverkets hemsida (naturvardsverket.se).

2.2 Målstruktur och läsanvisning

Tre övergripande mål sammanfattar kommunens viljeriktning för att förebygga och hantera avfall:

1. Minska avfallsmängderna – återbruka och på andra sätt förebygga att avfall uppkommer
2. Öka återvinningen – bättre sortering, insamling och behandling av avfall
3. Minska spridningen av farliga ämnen – nedskräpning, gamla deponier, farligt avfall, kemikalier, transporter m.m.

Till varje övergripande mål hör konkreta delmål som är mätbara och tidsatta, med utgångsvärden där sådana finns. Delmålen omfattar inte alla aspekter av de strategiska målen, men de områden där det bedöms viktigast och mest relevant för kommunen att arbeta för att förflytta resurshanteringen uppåt i avfallstrappan.

Efter delmålen redovisas ett antal aktiviteter som ska leda till att målen nås. Vissa aktiviteter bidrar direkt till ett eller flera delmål, med andra syftar till att de övergripande målen ska nås, utan att kopplas till ett särskilt delmål.

Aktiviteter är tidsatta, även om vissa av dem kommer att ske kontinuerligt, årligen, eller på annat sätt återkommande. Där specifika årtal angetts innebär detta ett slutdatum när aktiviteten ska vara genomförd.

För varje aktivitet anges även ansvarig funktion inom kommunen. Detta hindrar dock inte att flera aktörer kan komma att delta i aktiviteten.

I kolumnen "budget" indikeras om aktiviteten väntas inrymmas i verksamheternas normala budget (siffran 1) eller om särskilda resurser – personella eller ekonomiska – kommer att behövas och i så fall om de extra resurserna bedöms som måttliga (2) eller betydande (3).

2.3 Övergripande mål 1: Minska avfallsmängderna – återbruka och på andra sätt förebygga att avfall uppkommer

Delmål:

1. **Totala mängden kommunalt avfall (exkl. förpackningar) har minskat med 7 % per person till 2029 och 15 % till 2035, jämfört med 2022²**
2022: 352 kg/inv. och år.
2. **Mängden matsvinn från kommunala skolor och förskolor har minskat med 10 % till 2029 jämfört med 2023³**
2023: 55 g/portion (varav kökssvinn 13 g, serveringssvinn 18 g och tallrikssvinn 24 g).
3. **Andel av invånarna som uppger att de under det senaste året köpt begagnat, lånat, hyrt etc. istället för att köpa nytt är minst 50 % 2029 och 75 % 2035⁴**

Aktiviteter:

	Aktivitet	Tidpunkt	Ansvarig	Budget
1.1.	Minska användningen av engångsprodukter i kommunkoncernens verksamheter, genom att inventera användningen av sådana och där det är möjligt ersätta dessa med flergångsartiklar eller andra arbetsätt	2026	Kommunledning och bolagen	1
1.2.	Inventera kontorsmöbler som inte används i kommunens verksamheter. Skapa återbrukslager inom kommunkoncernen för t.ex. kontorsmöbler och sprid kunskap om att det finns t.ex. på kommunens intranät	2027	Kommunledning	1
1.3.	Vid ombyggnation och renovering ska återbrukade möbler och material användas i så stor utsträckning som möjligt	2025	Boxholms- hus, Fastighet, Bygglov	1
1.4.	Utbilda vissa anställda i kommunkoncernen inom cirkulär ekonomi, så att de kan stödja sina kollegor och organisationer	2026	Kommunledning	1

² Innefattar restavfall, matavfall samt grovavfall (koderna I1b, Å3 och Å31 i Avfall Web).

³ Mäts årligen enligt Livsmedelsverkets modell och under mätveckan som de anger.

⁴ Mäts genom att frågan läggs till i SCB:s medborgarundersökning. Här ingår inköp på olika digitala och fysiska marknadsplatser som Blocket, Tradera, TaGe, secondhandbutiker. Att låna böcker på bibliotek istället för att köpa ingår också här.

	Aktivitet	Tidpunkt	Ansvarig	Budget
1.5.	Starta/utveckla mottagning av återbruk på ÅVC inklusive byggåterbruk	2025	Boxholms-teknik	1
1.6.	Utbilda skolelever inom avfallsminimering, återbruk och sortering	Årligen	Skola	1
1.7.	Genomför studiebesök till avloppsreningsverk, ÅVC och vattenverk för kommunens elever	Årligen	Skola och Boxholms-teknik	1
1.8.	Arbeta för att minska matsvinnet i de kommunala storköken, framför allt skolor och förskolor	Kontinuerligt	Måltid, Skola/förskola	1
1.9.	Utbilda beställare i kommunen och ställ krav enligt Upphandlingsmyndighetens modell för cirkulär ekonomi ⁵ Följ upp ställda miljökrav i upphandlingar som har gjorts	2026	Kommunledning	1
1.10.	Uppdatera kommunens hemsida med tips på hur man kan köpa/få begagnat i kommunen (t.ex. TAGE, Vänner emellan och Wall of kindness), var man kan låna och reparera saker, o.s.v.	2025 och kontinuerligt	Kommunikation	1

2.4 Övergripande mål 2:

Öka återvinningen – bättre sortering, insamling och behandling av avfall

Delmål:

- 4. *Mängd restavfall per invånare och år ska minska med 30 % till 2029 och 40 % till 2035 jämfört med 2022***

2022: 172 kg/inv. och år.

- 5. *Andelen kommunalt avfall som förbereds för återanvändning eller materialåtervinns, inklusive biologisk behandling, ska vara minst 60 % år 2030⁶***

- 6. *År 2029 är andelen invånare som är ganska nöjda eller mycket nöjda med hämtningen av s.k. hushållsavfall minst 90 % och andelen som nöjda eller ganska nöjda med möjligheterna att återvinna utan att transportera bort avfallet med bil eller likande är minst 50 %⁷***

⁵ Görs i samband med grundläggande beställarutbildning.

⁶ EU-mål. Omfattar mat- och restavfall, förpackningar & returpapper samt grovavfall.

⁷ Mäts genom SCB:s medborgarundersökning.

2023: 96 % nöjda med hämtning av mat- och restavfall och 37 % nöjda med möjligheterna att återvinna utan bil.

7. Mängden avfall från ÅVC i fraktionen "till energiåtervinning" ska minska med 10 % till år 2029 och 20 % till år 2035, jämfört med år 2022⁸

Aktiviteter:

	Aktivitet	Tidpunkt	Ansvarig	Budget
2.1.	Inför fastighetsnära insamling av förpackningar och returpapper för alla flerbostadshus, småhus och fritidshus ⁹	2026	Boxholms- teknik	2
2.2.	Uppdatera Boxholmstekniks hemsida med sorteringsanvisningar för alla typer av avfall samt information om vart det insamlade materialet tar vägen (spårbarhet)	2025	Boxholms- teknik	1
2.3.	Ta fram utbildningsmaterial om avfallssortering specifikt för flerbostadshus	2026	Boxholms- hus	2
2.4.	Inför kampanj "Töm säcken" på ÅVC, tillsammans med information om vart det insamlade sorterade materialet tar vägen	2026	Boxholms- teknik	1
2.5.	Inför utsortering av (hård)plast på ÅVC	2025	Boxholms- teknik	1
2.6.	Inför källsortering av förpackningar och returpapper i samtliga kommunala verksamheter ¹⁰	2027	Kommun- ledning	2
2.7.	Byt ut befintliga papperskorgar vid större offentliga platser till behållare med sortering av olika slags förpackningar, matavfall och restavfall ¹¹	2025	Samhälls- byggnad	2
2.8.	Upprätta en masshanteringsplan eller liknande för resurseffektiv hantering av massor inkl. förorenade massor	2025- 2027	Samhälls- byggnad	2

⁸ Avser den fraktion som benämns "till energiåtervinning", tidigare "brännbart". Mäts i ton per person och år.

⁹ Lagkrav att detta ska vara infört senast 1 januari 2027.

¹⁰ Lagkrav att matavfall, förpackningsavfall och returpapper ska sorteras ut.

¹¹ Lagkrav: Från den 1 januari 2026 ska kommunerna samla in utsorterat förpackningsavfall av papper, plast, glas- och metallförpackningar på torg och i parker av viss storlek.

2.5 Övergripande mål 3:

Minska spridningen av farliga ämnen – nedskräpning, gamla deponier, farligt avfall, kemikalier, transporter m.m.

Delmål:

8. Nedskräpning. Andel av invånarna som anser att nedskräpning är ett mycket litet eller litet problem ska vara minst 85 % 2029 och 93 % 2035¹²

2023: 78 %.

9. Farligt avfall. Insamlingen av farligt avfall ska förbättras genom att kommunen erbjuder insamling på fler platser.

10. Transporter: Den insamling, hantering och transport av avfall som kommunen själv utför eller handlar upp ska ske med 100 % förnybara drivmedel från och med 2025.

11. Kommunens kemikalieanvändning: 85 % av kommunens verksamheter ska 2029 ha genomfört en kemikalieinventering med syfte att minska användningen av farliga ämnen¹³

Aktiviteter:

	Aktivitet	Tidpunkt	Ansvarig	Budget
3.1.	Uppmuntra deltagande i årliga skräpplockardagar för anställda i kommunkoncernen och för skolelever, förskolor, föreningar.	Årligen	Kommunledning och bolag	1
3.2.	Inför mobil hämtning av farligt avfall på minst tre platser i kommunen minst en gång om året	2027	Boxholms-teknik	2
3.3.	Utöva tillsyn på bygg och rivningsavfall, med fokus på sortering och utsortering av farligt avfall	2026–2029	Miljökontoret	1
3.4.	Ställ krav på förnybara bränslen vid upphandlingar av avfallstransporter	Vid varje upphandling	Boxholms-teknik	1
3.5.	Inventera användningen av kemikalier i kommunens verksamheter, rensa ut kemikalier som inte används eller är utgångna och minska användningen av särskilt farliga kemikalier ¹⁰	2027	Kommunledning	2

¹² Mäts genom SCB:s medborgarundersökning.

¹³ Inventeringen görs enligt samma metodik som Boxholmshus använder

3 Styrmedel

I följande kapitel beskrivs de styrmedel som kommunen kommer att använda för att uppnå målen och genomföra aktiviteterna i avfallsplanen.

3.1 Avfallsföreskrifter

Avfallshanteringen i Sverige regleras i grunden i miljöbalken och avfallsförordningen. Varje kommun i Sverige ska dessutom, enligt miljöbalken, ta fram lokala föreskrifter för avfallshanteringen, kallade avfallsföreskrifter. Dessa antas av kommunfullmäktige.

I avfallsföreskrifterna beskrivs bland annat vilka avfallsslag som ska sorteras ut och hanteras separat för att kunna återanvändas, återvinnas eller fasa ut ur kretsloppet. Föreskrifterna anger även vilka skyldigheter som åligger kommunen, fastighetsägare respektive verksamhetsutövare för det avfall som genereras. Dessutom specificeras hur avfall ska emballeras och lämnas för att främja en god arbetsmiljö för de som samlar in och behandlar avfallet och för att minska risken för negativ miljöpåverkan från avfallshanteringen.

Inga specifika åtgärder för avfallsföreskrifterna nämns bland aktiviteterna i avfallsplanen. Boxholms kommun har, parallellt med avfallsplanen, tagit fram förslag till nya avfallsföreskrifter som väntas träda i kraft 1 jan 2025. De nya föreskrifterna är justerade efter de senaste lagändringarna nationellt inom avfallsområdet och de kommande ändringar som var kända vid tiden för föreskrifternas framtagande (våren 2024). Föreskrifterna kommer att justeras ytterligare då behov uppstår p.g.a. ytterligare lagändringar eller liknande.

3.2 Avfallstaxa

Enligt miljöbalken har kommunen rätt att ta ut avgift för avfallshanteringen. Inte bara insamling och behandling av avfallet utan även nödvändig administration, information med mera ska täckas. Liksom avfallsplanen och de lokala föreskrifterna antas taxan av kommunfullmäktige.

Miljöbalken och kommunallagen reglerar också de tre viktiga principer som avfallstaxan ska bygga på:

- självkostnadsprincipen att den kommunala avfallshanteringen ska finansieras av avfallstaxan, utan tillskott av kommunala skattemedel,
- likställighetsprincipen: att kommunen ska ta lika mycket betalt för samma tjänst oavsett kund, samt
- rätten till miljöstyrning: att kommunen får använda taxan för att styra mot bättre resurshushållning, t.ex. genom att ta olika betalt för olika tjänster beroende på hur miljöbelastande hanteringen av avfallet är.

Avfallstaxan är ett de viktigaste styrmedlen för att nå avfallsplanens mål. Dels ska taxan finansiera flera av aktiviteterna, dels ska den uppmuntra hushåll och verksamheter till bättre sortering och minskade avfallsmängder. Vid införande av fastighetsnära insamling av förpackningsavfall behöver en omfattande översyn av avfallstaxan göras, vilket samtidigt ger möjligheter att se över miljöstyrningen.

3.3 Kommunens budget

I sin budget anger kommunen hur mycket resurser som avsätts till de olika kommunala verksamheterna. I budgeten finns möjlighet att styra vilka områden som ska prioriteras. Aktiviteter i kommunövergripande handlingsplaner, såsom avfallsplanen, behöver arbetas in i verksamhets- och affärsplaner.

Kommunen behöver budgetera för de delar av avfallshanteringen och relaterade frågor som inte finansieras av avfallstaxan, t.ex.:

- förebyggande och hantering av avfall som uppstår i de kommunala verksamheterna, exempelvis matsvinn, engångsartiklar och källsorteringsmöjligheter,
- nedskräpningsfrågor, såväl gaturenhållning som förebyggande arbete,
- tillsyn – över den kommunala avfallshanteringen, verksamhetens avfallshantering, bygg- och rivningslov, nedskräpning m.m.,
- upphandling som medel för att minska avfallsmängderna och uppmuntra cirkulär ekonomi.

Till en del kan dessa åtgärder finansieras med särskilda avgifter, till exempel när det gäller viss tillsyn. Annat, exempelvis åtgärder för att minska matsvinnet, kan ingå i den ordinarie budgeten, medan ytterligare åtgärder, såsom inköp av källsorteringsutrustning där detta saknas, kan komma att behöva en särskild budget.

3.4 Kommunikation

Kommunikation är en av de viktigaste grunderna för att uppnå förändringar i människors beteenden, vilket i sig är helt nödvändigt för att uppnå ett hållbart samhälle där produkter och material cirkulerar många varv innan de till slut blir avfall som behöver omhändertas. För att människor ska ändra sina beteenden krävs det att de *vet*, *kan* och *vill* bidra, något som kan uppnås genom en kombination av information, fysiska förutsättningar och attitydarbete. Kommunikation och information blir ännu viktigare när alltmer fokus sätts på avfallstrappans översta steg (återanvända och förebygga att avfall uppstår) och på minskad nedskräpning samt en giftfri miljö.

Kommunen har ett lagstadgat ansvar att informera om avfallshanteringen, både då det gäller det avfall som kommunen ansvarar för och för förpackningar, elavfall och bilar, som omfattas av producentansvar. Kommunen måste också informera om möjligheter att minska avfallsmängderna (förebygga samt återanvända).

Avfallsplanen innehåller flera aktiviteter inom området kommunikation. Internt handlar det bl.a. om att utbilda anställda inom kommunkoncernen, i synnerhet beställare och inköpare, i cirkulär ekonomi för att minska kommunens egna avfallsmängder. Kommunikationen utåt inkluderar uppdatering av såväl kommunens som Boxholmstekniks hemsidor för att nå ut med information om återanvändning och förebyggande av avfalls likväl som hur avfallet ska sorteras och vad som händer med materialet när det väl samlats in. Dessutom finns specifika åtgärder riktade mot skolungdomar och mot boende i flerbostadshus, där behovet är stort.

3.5 Upphandling

Boxholms kommun ingår i Inköpssamverkan i Motala som genomför upphandlingar på uppdrag av flera kommuner i regionen. Upplägget gör det extra viktigt att kommunens beställare får utbildning i hur upphandlingar kan användas för att bättre hushålla med såväl ekonomiska som materiella resurser.

Den offentliga sektorn står för en mycket stor del av inköpen av varor och tjänster i Sverige, vilket innebär att det finns stora möjligheter att uppnå ett mer resurssnålt samhälle genom att ställa genomtänkta krav vid upphandlingar och inköp. Offentlig upphandling kan också vara ett sätt att driva på och öppna upp för affärsmodeller som erbjuder mindre miljöbelastande varor och tjänster. Därmed kan en marknad skapas som även kan göras tillgänglig för andra verksamheter och organisationer, samtidigt som kommunen kan föregå med gott exempel och inspirera. Detta är oerhört viktigt och samtidigt ett sätt för kommunen att uppfylla sitt lagstadgade ansvar för att informera om förebyggande av avfall.

I avfallsplanen anges dels att beställare och inköpare ska utbildas, dels att krav ska ställas enligt Upphandlingsmyndighetens modell för cirkulär ekonomi, samt att ställda miljökrav ska följas upp. För att lyckas krävs engagemang från hela kommunkoncernen, där tankesätt och rutiner är minst lika viktigt som krav vid specifika upphandlingar. Även små förändringar kan ha effekt på avfallsmängder och resursåtgång.

3.6 Fysisk planering

I takt med att avfallsmängderna ökar och allt fler avfallsslag sorteras ut för att återvinnas, samtidigt som återburk måste bli vanligare och viktigare, blir det också allt viktigare att avfallshanteringen beaktas vid allt från bygglov till översiktsplanering. Det gäller såväl soprum och framkomlighet för hämtningsfordon som anläggningar för mottagning, mellanlagring eller behandling av avfall, liksom platser där produkter kan delas, repareras, samlas in för vidareförsäljning med mera.

Materialval och arbetssätt vid byggnationer och rivningar är också viktiga parametrar som kan bidra till ett cirkulärt samhälle.

1 jan 2024 fick kommunerna ansvaret för insamling av förpackningar från hushållen, och senast 2027 ska samtliga hushåll ha fastighetsnära insamling av förpackningsavfall och returpapper. I samband med detta behövs en översyn av de återvinningsstationer som producenterna tidigare tillhandahållit. Vissa av dessa bör omvandlas till så kallade lättillgängliga insamlingsplatser för skrymmande förpackningar. Då detta sker är det viktigt att ha en helhetssyn så att dessa insamlingsplatser finns på strategiska platser i kommunen.

Vid framtida planering av avfallshantering, liksom annan fysisk planering, kommer hänsyn behöva tas till ett förändrat klimat och de konsekvenser som detta ger upphov till. För avfallshanteringens del kan det exempelvis handla om att vid extrem torka anpassa mellanlagring av avfall för att minska risken för brand eller att planera avfallsanläggningarna utifrån ökad risk för översvämningar eller kraftiga stormar.

Klimatförändringar kan också gynna vissa invasiva arter, vilket ännu mer kan behöva beaktas vid hantering av massor så att spridning av dessa undviks.

Boxholms kommun tar parallellt med avfallsplanen fram en ny översiktsplan, som har tydligt hållbarhetsfokus och där flera av dessa frågor tas upp.

3.7 Tillsyn

Övergripande bestämmelser om tillsyn finns i 26 kap miljöbalken. I miljönämndens uppdrag ingår att kontrollera att miljöbalken och föreskrifter, domar och andra beslut som meddelats med stöd av balken följs och vidta de åtgärder som behövs för att åstadkomma rättelse. Tillsynen ska säkerställa syftet med balken och föreskrifter meddelade med stöd av balken.

Miljönämnden har ansvar för de miljöfarliga verksamheter där avfall uppkommer inom sina respektive tillsynsområden. Tillsynen omfattar företag av olika storlek, enskilda personer och även kommunen som verksamhetsutövare, exempelvis gällande avloppsreningsverk och förbränningsanläggningar. Miljönämnden har ansvar för tillsyn av förpackningsavfall, det vill säga kraven som finns på verksamheter att sortera ut och lämna förpackningsavfall. Miljönämnden ska vidare genom rådgivning, information och liknande verksamhet skapa förutsättningar för att reglerna följs.

Boxholms kommun har gemensam miljönämnd med Mjölby och Ödeshögs kommuner och tillsynen utförs av Miljökontoret i Mjölby.

Kommunen utövar även annan tillsyn som kan vara relevant för avfallshanteringen, exempelvis då det gäller rivningar enligt plan- och bygglagen samt nedskräpning enligt gatuhållningslagen, vilka båda faller under samhällsbyggnadsnämndens ansvar.

Mål och aktiviteter i avfallsplanen berör främst det avfall som kommunen ansvarar för. Kommunen har emellertid möjlighet att genom exempelvis dialog med olika aktörer och tillsyn påverka hanteringen av avfallslag som inte ingår i det kommunala ansvaret – såsom industriavfall och producentansvarsmaterial – vilket kan bidra till att avfallsplanens mål och övriga samhälleliga miljömål nås. Framför allt inom hantering av bygg- och rivningsavfall finns behov av ytterligare tillsyn för att flytta hanteringen av avfall högre upp i avfallstrappan.

Se även avsnitt 2.1.1 om illegal avfallshantering.

4 Genomförande och uppföljning

Avfallsplanen berör inte bara avfallsorganisationen Boxholmsteknik utan kommunen som helhet, då avfall uppstår och behöver förebyggas eller sorteras och hanteras i alla delar av organisationen.

För att avfallsplanen ska bli framgångsrik och målen nås, så att Boxholm blir den hållbara kommun som utpekats i den nya översiktsplanen, behöver avfallsplanen kommuniceras till berörda i hela kommunen och såväl personella som finansiella resurser behöver säkras för genomförandet. Det är viktigt att detta tas med redan i budgetprocessen.

Kommunstyrelsen ansvarar ytterst för att avfallsplanens aktiviteter förs in i berörda förvaltningars och bolags verksamhets/affärsplaner och budgetar.

För genomförandet av aktiviteterna ansvarar respektive förvaltningschef eller VD.

Uppföljning av aktiviteterna sker årligen i mars i samband med budgetarbetet. Kommunstyrelsen ansvarar för att sammanställa uppföljningen och tar in uppgifter från berörda förvaltningar och bolag, där förvaltningschef eller VD ansvarar för att uppgifterna finns tillgängliga och lämnas till KS. Uppföljningen bör kommuniceras brett inom kommunen.

Vart fjärde år görs en större översyn av planens mål och aktiviteter, där målnivåer justeras och aktiviteter tas bort när de inte längre är relevanta och läggs till efter behov. Kommunstyrelsen utser den som ska ansvara för översynen.

5 Konsekvenser av avfallsplanen

5.1 Miljömässiga konsekvenser

Avfallsplanens mål, styrtalet och åtgärder bidrar till att uppfylla nationella miljö kvalitetsmål, EU:s miljö mål samt FN:s globala hållbarhetsmål. De nationella miljö kvalitetsmål som berörs i störst utsträckning är "God bebyggd miljö", "Giftfri miljö" och "Begränsad klimatpåverkan" som alla bedöms påverkas i positiv riktning till följd av planens genomförande.

Flera aktiviteter i avfallsplanens handlingsplan handlar om att förbättra förutsättningarna för att förebygga avfall, återanvända och öka materialåtervinningen av avfall. Andra aktiviteter i handlingsplanen syftar till att förändra beteenden, t.ex. att sortera avfallet på ett bättre sätt, minska matsvinnet, minska användningen av engångsprodukter, sortera ut plast på ÅVC. Det kan ta tid att förändra beteenden men om insatserna följs av förändrat beteende hos många invånare kan aktiviteterna ge stor positiv påverkan genom bättre resurshushållning och en rörelse mot en mer cirkulär ekonomi.

Sammantaget bedöms genomförandet av avfallsplanen medföra positiv miljö påverkan. I bilaga 4 presenteras en miljökonsekvensbeskrivning av avfallsplanens genomförande.

5.2 Ekonomiska konsekvenser

Genomförandet av avfallsplanens åtgärder medför i vissa fall ökade kostnader. Till de större kostnaderna som kan förväntas under de närmaste åren hör följande åtgärder:

- Införandet av fastighetsnära insamling av förpackningar och returpapper i alla flerbostadshus, villor, fritidshus och kommunala verksamheter. Producenterna kommer ersätta kommunen för kostnaderna för insamlingen av förpackningarna enligt bestämda parametrar som är oberoende av teknikvalet men som vid ett effektivt upplägg för insamlingen täcker kommunens kostnader. Däremot kommer kommunen behöva stå för investeringen för införandet av den fastighetsnära insamlingen, inklusive ny omlastningsstation, fordon, kärl med mera. Ersättningen från producenterna kommer i efterhand, vilket gör att Boxholmstekniks ekonomi kommer att påverkas starkt i det inledande skedet.
- Startandet av Fritidsbank
- Utbyte av papperskorgar på offentliga platser
- Utbildning av anställda inom cirkulär ekonomi och att utbilda beställare enligt upphandlingsmyndighetens modell för cirkulär ekonomi (om det görs av kommunens egna anställda istället för konsulter minskas kostnaden)
- Införandet av mobil hämtning av farligt avfall
- Inköp av fossilfria transporter vid upphandling av avfallstransport

Det finns också aktiviteter som kan innebära besparingar i kommunen. Exempel på dessa är:

- Minskning av användning av engångsprodukter
- Minskning av matsvinnet och ökad insamling av det matavfall som uppstår
- Ökad återanvändning av möbler och annat materiel i kommunal verksamhet istället för nyinköp
- Utsortering av plast och återanvändbara produkter på ÅVC (flyttar avfall från energiåtervinning till plast, som kan återvinnas istället, resp. återanvändning)

Genomförandet av aktiviteterna förutsätter engagemang från flera olika delar av kommunens organisation. Avfallsenheten är en nyckelaktör i arbetet med utveckling av fastighetsnära insamling av avfall men många andra aktiviteter bygger till stor del på engagemang från andra kommunala verksamheter och enheter. Åtgärderna kan medföra kostnader till följd av behov av ökade personella resurser eller andra driftkostnader men det kan även bli aktuellt med investeringar.

5.3 Sociala konsekvenser

Genom att öka förutsättningarna och bidra till system för att låna (Fritidsbanken) och återanvända produkter (insamling av återbruksprodukter på ÅVC) kan Boxholm skapa en attraktiv kommun med ett mer inkluderande samhälle där fler har möjligheter att skapa sig ett gott liv. Att etablera Fritidsbanken i kommunen är ett exempel som möjliggör för alla – i synnerhet unga – att ha ett aktivt liv oavsett ekonomisk situation, samtidigt som det skapar arbetstillfällen.

En hög servicenivå med fastighetsnära insamling av förpackningar och returpapper är en av förutsättningarna för en fungerande källsortering. I avfallsplanens handlingsplan finns en aktivitet som handlar om att införa fastighetsnära insamling av förpackningar och returpapper för samtliga hushåll, vilket kommer innebära en ökad service och därmed en förmodad ökad källsortering av avfall. Avfallsplanen och dess åtgärder kan leda till att barn och vuxna känner att de bidrar till en hållbar miljö vilket är en viktig social konsekvens.

6 Framtida avfallshantering och avfallsflöden

6.1 Utvecklingstendenser

Restavfallsmängderna förväntas minska i takt med att fastighetsnära insamling av förpackningar och returpapper införs i kommunen. Mängden insamlat matavfall förväntas också öka i Boxholm eftersom mängderna idag är lägre än det nationella genomsnittet; även det kan ge mindre mängder restavfall. Fastighetsnära insamling av förpackningar bör också innebära att insamlade mängder förpackningar ökar. En möjlig ökad internethandel kan också ge ökade mängder insamlade förpackningar.

Åtgärder för ökad återanvändning i kommunernas egna verksamheter (t.ex. minskad användning av engångsprodukter och återbruk av möbler) förväntas bidra till minskade avfallsmängder, samtidigt som det bidrar till att medvetenheten och kunskapen hos personalen ökar. Förhoppningen är också att mängder till återbruk ökar när återbruk på ÅVC startar, TaGe utvecklas och Fritidsbanken införs. Mängden grovavfall till energiåtervinning förväntas minska genom att utsortering av plast och återanvändbart på ÅVC införs.

Folkmängden förväntas vara stabil i Boxholm vilket gör att totala mängderna kommunalt avfall bör kunna minska genom ökat återbruk och mindre matsvinn. Dock är avfallsmängderna starkt kopplade till konjunkturen, som styr konsumtionen. Minskad konsumtion ger oftast mindre avfall. Konjunkturen framöver är svår att veta något om.

6.2 Behov av insamlingsystem och anläggningar

Boxholm ska införa fastighetsnära insamling av förpackningar och returpapper för villor, fritidshus och flerfamiljshus. Det kommer i sin tur innebära ett behov av att bygga en ny omlastningsstation för insamlat restavfall, matavfall, förpackningar och returpapper för att få en effektiv transport till behandlingsanläggningar. Boxholm behöver också säkerställa att kommunen tar emot textilavfall separat från 1 januari 2025.